

A Mecseki Karsztkutató Csoport jelentése az
1976. évben végzett munkáról

A tudományos munka és eredményei

Az adatgyűjtő munkába sajnos a csoport tagjai még igen mérsékelten tevékenykednek. A feltáró kutatásnál elengedhetetlen "kutatási jelentés" készítése zömében a csoportvezető feladata; sok esetben csak az elmondottak alapján.

Az év folyamán az alábbi tagtársak készítettek kutatási jelentést:

- Előd Szaniszló: Törökpince felmérése és térképe
Remény-zsomboly
"S-1"-zsomboly (három alkalommal)
Gubacsos melletti nyelő
- Kovács Ferenc: Abaligeti-barlang I. Ny-i oldalág kutatása.
- ~~Rebró~~ **Katalin**: "Szabó Pál Zoltán"-zsomboly.
- Bodrog József: 4121.520.10. sz. zsomboly.

Figyelembe kell venni azt, hogy ez évben csak a NY-i Mecsek területén a későbbi táblázatban 29 felsorolt - kataszteri számmal ellátott - objektumnál folyt terepi munka. Ehhez csoportos kiszállás (az egy személyes bejárást nem számítva) fizikai munkavégzéssel 75 alkalommal, míg egyéb terepi kiszállás 40 alkalommal történt. Ennek ismeretében mérhető fel a kutatási jelentések - információk mennyisége.

A karsztos irodalom cédulakatalógusa ugyancsak bővült az év folyamán. Az irodalom feldolgozás aprólékos időigényes munkáját még nem sikerült megosztani.

A tudományos adatgyűjtés az alábbiakra terjedt ki ez év folyamán:

1. Barlangok felmérése - térkép és szelvénytérképezés.
2. A barlangok és egyéb feltárásokban észlelhető (mérhető) geológiai jellemzők (kőzetanyag, képződmények, tektonika) dokumentálása.
3. A karsztos területen és a barlangokban a morfológiai jellemzők megfigyelése.
4. A karsztviz jellemzőinek megfigyelése.
  - a/ A forrás hozamok becsült és mért adatai
  - b/ A karsztvízszint ingadozás észlelése
  - c/ A karsztvíz vegyi összetételének, változásainak vizsgálatához mintavételek.

A nagy tömegű adat e jelentésben részleteiben nem ismerethető, de csatoljuk bemutatási céllal;

- a/ Az Abaligeti-barlang vízhozam változási görbéjét,
- b/ A folyamatos karsztvízszint észlelés egy részletét,
- c/ Egy víznyomjelzés grafikus kiértékelését,
- d/ A vízgyűjtő területek lehatárolását a víznyomjelzések helyének térképével.

Az eddigiekből általában lokális következtetéseket vontunk le, főleg a barlangfeltárás perspektíváit illetően. Több helyen csontmaradványokat találtunk, vagy a barlangi fauna különböző egyedeit. Ezek vizsgálatára célszerűnek véljük a társ-tudományágak művelőinek bevonását.

A víznyomjelzésekkel további pontosítást tudtunk elérni a vízgyűjtő területek lehatárolásában. (Pl. XXV. és XXVII. sz. nyomjelzés) Így a Kisaplika-forrás vízgyűjtőjét $0,3 \text{ km}^2$ -el növelve korrigáltuk. Az Abaligeti-forrás vízgyűjtőjét pedig ugyanennyivel csökkentettük. A karsztvízszint kutatás során kapott eredményekből igen jelentős megállapítások bejelentését tervezzük szakülésen a Tettye-forrás vízgyűjtő területére vonatkozóan.

Ábaliget-i-barlang

A korábbi két geodéziai felmérés talppontjainak felkutatása után azok azonosításával megkezdjük az új nagy pontosságú poligon mérést.

Az első és második NY-i oldalág korábbi felmérésének kezdő poligon oldalát bekötöttük az új poligonba. Az oldalágakat 1975-ben a "Szabó P.Z."-barlang kutatócsoport olajkompasszal felmérte 61, illetve 93 poligonpont felhasználásával.

Igen nagy nehézséget okozott, hogy az 1961-ben mért és állandósított poligon pontok mellett évek múlva egy újabb poligonméréshez az előzőhöz hasonló talppontokat állandósítottak, sok esetben néhány cm eltéréssel egymás mellett.

Az új felméréshez célszerűen felhasználtuk mindkét poligon pontjait. Az azonosításkor készült vázlatrajzok alapján a két poligon, illetve az új méréshez felhasznált pontok megkülönböztethetők.

Az első mérést tájékozva 6 másodperces Dahlta műszerrel Székely Márton (MÉV) végezte 36 fehér jelzésű ponton. A második mérést Vass Béla 1 perces Gamma műszerrel 43 piros jelzésű pont felhasználásával készítette.

Az új mérést Pál János (MÉV) tájékozva 1 másodperces leolvásású Wild-T2 műszerrel piros színnel jelzett újra számozott poligonpontokkal megkezdte. 1977-ben giróteodolitos mérést is tervezünk.

Az első NY-i oldalág ismert végpontján bontással egy szűk folytatás vált láthatóvá. Itt az 57-es mérési pontnál egy kürtő további feltárását is megkíséreltük. Ennek becsült magassága mintegy 15 méter. (Kovács F.)

A "Törökpince viznyelő barlang"

A barlang felmérését Előd Szaniszló (1976. március) függő kompasszal és fokivvel 27 poligonpont (88, 89 össz.hossz)

felhasználásával végezte. A felmérés után a végpont elszűkülő folytatását a talpon felhalmozódott agyagos homok és iszap ki-termelésével tovább kutattuk. Az utolsó poligonponttól 12 m-t haladtunk. A felmérés adatainak ismeretében az abráziós kon-glomerátumban kifejlődött barlang további feltárását indokolt-nak véljük. A földtanilag igen érdekes-ritka barlangban a 48 m. után a mennyezet leszakadás és a besodort hordalék egy-re vastagodó üledék anyagának megásása megfontolandó.

A végpont közelében a falon 1,5 m magasságig uszadék anyag jelzi a visszaduzzadó vízszintet. A folytatás kibontását az "Akácos víznyelő" felől látjuk megvalósíthatónak.

Az "Akácos víznyelő"

Felfedezése (első kibontása) óta (lásd Beszámoló az MKBT 1975. első félévi tevékenységéről p. 39.) teljesen összeomlott és beiszapolódott akna helyén igen nagy munkát igényelt a feltá-rás. A vízjárat kitisztítása közben az esős idő miatt több-ször beomlott az ideiglenes biztosítási munkahely. Végül mégis sikerült bányafával szakszerűen biztosítani a veszé-lyes, nagy oldalnyomásnak kitett aknát. Így ezen keresztül bejöttünk az Abaligeti-barlang II. NY-i oldalágába. Ezzel lehetővé válik a megkezdett felmérés befejezése és kétsze-resen kapcsoltnak tájékozni lehet az oldalág poligonját.

A feltáró aknából egy szintes iszapfürdős járat után két lép-csős természetes aknán keresztül lehet lejutni a 25 m mélyen levő "Könyvtári oldalág"-ba. A nyelőjárat felmérése még nem történt meg. Az oldalágban megkövesedett csontokat találtunk, amit érintetlenül hagytunk a további vizsgálatokhoz. (A fel-táró munkában Besze István kiemelkedő teljesítményt nyújtott.)

Kispaplika-forrás-barlang

A község vizellátását a forrásra telepített törpevizmű biz-tosítja. A nyári vizellátási zavarok megvizsgálása miatt a Megyei Vízmű felkérésére a MÉV részéről bekapcsolótunk a le-

szivattyúzott forrás - egyébként vizalatti - barlangjának át- vizsgálásába. Ekkor bemértük a mesterséges akna és lejtős vá- gat helyét, amivel kiegészíthettük a korábban publikált (Karszt- és Barlang 1962. I. f.é. p. 29.) bg. térképet.

Megállapítottuk, hogy a szivóaknán keresztül könnyűbuvár fel- szereléssel a 2. szifon tovább kutatható, az első szakasz leszívása nélkül is.

A 3218 sz. mélyfurás a XXV és XXV/a víznyomjelzés helye.

A furástól É-ra 50 m-re lévő dolinában lyuk a XXVIII. sz. víznyomjelzés helye.

A Mészégető-forrás vízgyűjtő területe. (kat.sz. 4123.)

Víznyelő a 13. km-kő mellett a Gubacsos nyelőtől 180 m-re. A kőomladék eltávolításával 3 m mélyre jutottunk a további feltárássra érdemes nyelőben.

A vízfő-forrás vízgyűjtő területe.

Jó szerencsét aknabarlang

A nemzetközi találkozó turaprogramjában szerepeltetett zsom- bolyt biztonsági szempontból átvizsgáltuk. A lejárati sza- kasz ácsolatának tervezett megerősítésére nem került sor.

"József"-lyuk

Az elnevezését az 1958-ban történt bejárásakor kapta. Ezt megelőzően Tatrai Péter szerint ők 1949-ben bontották. A csoportunk ez évben tovább bontotta. Sikerült mélyebbre jut- ni, mintegy 4 métert. Így jelenlegi mélysége 19 m. A térfo- gata 60 m³. Több tektonika mérhető. A kőzet-mészke és dolo- mit. A korábbi álfenéknél szintes szűk járatot találtunk, melynek alján az oldalakon állóvízből kivált vízszintes mészkéreg lemezek vannak. Ez a bedepónált anyagtól már nem látható. Itt a cseppkő-folyások felületén kb. 1 mm vastag

üde mangán kéreg maradványok vannak. E megfigyelések értékeléséből tudjuk, hogy a továbbjutást vastag agyagréteg zárja el.

"Békás-zsomboly"

A korábban ismert karvastagságu lyuk megbontásával járhatóvá vált zsomboly agyagos alján jelentős munkával mintegy 14 m mélységig sikerült lejutni a kb. 43 m³ térfogatú üregbe. A 7. méterben omlásból képződött álfenék. Emellett egy korróziós kürtő van. Az álfenék áttörésével elért újabb álfenéknél az előző kürtő folytatásaként itt is találtunk egy vak felnyuló üreget. További feltáráásra érdemes.

"A Remény-zsomboly"

Az 1964-ben megtalált, télen erősen lélegző lyuk karvastagságu nyílását 1976. március 27-én megbontottuk és néhány napos munkával a Mecsek-hegység eddig ismert legmélyebb zsombolyát (Jószerecsét aknabarlang) tulszárnyaló mélységet értünk el.

A tektonikus hasadék mentén kialakult aknabarlang jellegében igen eltér a szokásos zsomboly formáktól. Mintegy 22 m mélyen a bejárati nyílástól egy É-D-i csapású csaknem függőleges igen nagy kiterjedésű tektonikus hasadékba jutottunk. A hasadékban D-i irányban ereszkedve 3 álfenék átbontásával kb. 75 m mélyre lehet eljutni. Itt a hasadék oly szűk, hogy már csak robbantással lehetne a láthatóan függőleges folytatást követni. A leomlott kő csak 2-3 másodpercig esik szabadon, majd elakad. (A zsomboly első bejárói közül Simon Ernő teljesítményét ki kell emelnünk.) A karsztviz feltételezett szintje alapján még 30-35 m feltárandó mélység után lehet számítani az orfői nagy barlangrendszer szintes járatára. Továbbkutatása indokolt.

"Csilla-zsomboly"

A névadó kislány lába alatt beszakadt humusz talaj kibontásakor tárult fel a dolina aljából induló zsomboly. A 13 m-ben

lévő álfenéknél egy cseppköves fülkét találtunk.

"Név nélküli zomboly"

A karvastagságu lyuk megbontásával 5 m mélységig sikerült eljutni, ahonnan a szükületen át lejjebb mintegy 5 m-re látható egy agyagos rézsű kő törmeléssel. Tovább bontható. A felső rész bemérése megtörtént.

"Név nélküli zomboly" (v. régi viznyelő?)

Tudomásunk szerint először 1949-ben bontották meg a "Lendület" természetjáró barlang kutatói.

Bontással nem jutottunk előre a ferdén É-i irányban egyre inkább ellaposodó főte alatt látható szükületnél, mert egy szikla-él eltávolítása nem sikerült.

A dolomitban kialakult üregben két tektonikus irány mérhető. Rendkívül sok nagyméretű pók van a barlangban.

"Füstös-zomboly"

Az 1972-ben általunk először megbontott lyuk szük hasadékába csak most sikerült tovább jutni, miután a szükületet kibővítettük. (Bodrog József)

Igy az újabb 11 m-el 13,5 m mélységig jutottunk. A rézsűszerű törmelékes álfenék bontása a szük hasadékban igen nehéz.

"Köteles-zomboly"

A sziklás hegyoldalon a nyílás nélküli kis horpában bontással Kövesdi Jánosnak sikerült feltárni egy jelentős méretű aknabarlangot.

A tektonikus bélyegeket viselő üreg alján a törmelékes álfenékben eddig 3 m mély aknát bontottunk ki. Így 33 m mélyre jutottunk a bejárat szintjétől. A karsztviz feltételezett

szintje alapján még legalább 60 méter mélység feltárása után számíthatunk csak a szintes barlangra.

"Achilles viznyelő barlang"

A már korábban publikált (Karszt- és Barlang 1970. I. sz.) állapotát meghaladó helyzetben a felszíntől 47 méter mélységig jutott le a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal bg. kutatócsoportja, amikor a MÉV-től kért támogatásra a szomszédos Szuadó völgyből indított lejtaknát kihajtották a bányászok.

Ebből a korábbi munkahely alá lyukasztottak, ahol a vizjáratot követve folytatja a feltárást a B.I.H. csoport.

Az évenként rendszeresen megrendezésre kerülő kutatótáboruk alatt csoportunkból is részt vettek a feltáró munkában. Az eddig elért függőleges mélység a régi bejárat szintjétől mintegy 50 méter.

"S-1" zomboly"

A terepbejárás során egy szinklinális térképezése közben megtalált lyuk (Előd Szaniszló) a domboldalban szűk nyílásával 16 m mély barlang feltárását tette lehetővé. A felfedezéskor 10 m-ben talált álfenék alatt a második agyagos álfenék törmelékét bontva égett faág maradványokat és csontokat találtunk egy határozott rétegben. Fehér kaolinos réteget is találtunk. Hasonlót figyeltünk meg korábban az Achilles-barlangban is.

A Tettye-forrás vizgyűjtő területe.

A MÉV által mélyített szerkezetkutató furásban a XXVII. víznyomjelzési vizsgálatot végeztük sikerrel. A nyomjelzés és az észlelt karsztvízszint adatainak feldolgozása igen jelentős tudományos eredményt hoz a terület megismeréséhez.

A "Szabó Pál Zoltán"-zomboly

A részletes terepbejárás során 1968-ban felfedezett és dokumen-

A NY-i Mecsekben 1976-ban végzett terepi munka áttekintő táblázata

Sor szám	Elnevezés - meghatározás	A kutatás kezdete	Mélység (m)	Hossz (m)	Térfogat (m ³)	Az új feltárás (fm) víznyomjelzés száma, megjegyzés
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Abaliget barlang	1820	25		140	kb. 8 m
2.	Akácós víznyelő	1969	9,5	101	200	kb. 4 m
3.	Törökpince bg.	1906	-	-	-	-
4.	Kispaplika-forrás bg.	1906	-	-	-	XXV és XXV/a sz. nyomjelzés
5.	3218 sz. kutatóforrás	1976	-	-	-	XXVIII.
6.	Név nélküli lyuk	1976				
7.	Mészégető forráscsoport					
8.	Név nélküli víznyelő	1976	3	-	6	3 m
9.	Vizfó forrás					
10.	"Jószerecsét" aknabarlang	1959	52	-	-	0 m
11.	József lyuk	1949	19	-	60	4 m
12.	Békás zsomboly	1976	14	-	42	14 m
13.	Remény zsomboly	1976	75	-	700	80 m
14.	Csilla zsomboly	1976	13	-	80	15 m
15.	Név nélküli zsomboly	1976	10	-	35	10 m
16.	Név nélküli	1949	6	-	10	0 m
17.	Füstös zsomboly	1972	13,5	-	65	11 m
18.	Köteles zsomboly	1976	33	-	220	38 m
19.	Achilles víznyelő bg.	1965	50	-	700	más csoport munkája
20.	"S-1" zsomboly	1976	16	-	160	16 m

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
21.	Kőlyuk-forrás bg.		-	-	-	XVII.sz. nyomjelzés
22.	Tettye-forrás					
23.	IX. sz. szerkezetkutató furás	1976	-	-	-	kb. 1,2 m
24.	"Szabó P.Z." zsomboly	1968	19	-	150	
25.	Mélyvölgyi források	-	-	-	-	-
26.	Melegmányi-forrás	-	-	-	-	-
27.	Toplica-forrás	-	-	-	-	-
28.	VIII. sz. szerkezetkutató furás	-	-	-	-	XXVI. sz. nyomjelzés
29.	Orfű-22 sz. térképező furás	-	-	-	-	XXVII. sz. nyomjelzés

fált zomboly 18 m-ben levő agyagos álfenekét megbontottuk. Ebben igen sok jelenkori csontmaradványt találtunk.

A további feltárása csak szakértő bevonásával lehetséges.

4. A terepi munka eredményei a Villányi-hegység térségében

A Tenkes-hegyi DVI. kőbányában 1975-ben feltárult, majd az OTVH engedélyével lerobbantott igen jelentős zomboly (lásd az MKCS 1975. évi jelentése) helyét megvizsgáltuk. A zomboly É-D-i irányu tektonikus zónáját megfigyelhettük a bányafalon.

Az általunk felmért nagy üreg (1400 m^3) a lerobbantott kőzettel teljesen feltelt. Így a termálvizes képződmények és a dűcsökköves alakzatok teljes megsemmisülését állapítottuk meg. Ez annál is inkább sajnálatos, mert a zomboly genetikáját is célszerű lett volna alaposan megvizsgálni, hisz a felszakadó kürtő mennyezete alatt 1 méterrel haltoltunk be a felső részen hidegvizes bélyegeket viselő, de a mélyebb szinten már a cseppköveket borító borsóköves zombolyba. Az OTVH-nak bejelentett, (a hegységben minden korábbi barlang méretét és jelentőségét tulszárnyaló) aknabarlang elpusztulása sajnálatosan jellemző intő példa. A bánya üzemvezetője a kérés ellenére még a barlang helyét sem mérette be, így annak térképre jelölése is bizonytalan. (A barlangban készített fotódokumentáció bemutatására két képet mellékelünk.)

A máriagyüdi barlangot is felkerestük, hogy a korábbi felmérések adatait ellenőrizzük.

A szársomlyó K-i részén a "Művész telep" kőbányájában levő kis zombolyt a bányaudvaron felkerestük és a legutóbbi mérések óta annak teljes betemetését konstatáltuk.

A Beremendi Kőbánya vizes barlangjait az "Amphora" könnyűbuvár barlangkutató csoport kiszállásakor kerestük fel újra. A tevékenységükről külön beszámolót készítenek.

A beremendi Ördöglyuk felé terjeszkedő bányák annak létét egyre inkább veszélyeztetik. Erre felhívtuk az OTVH Barlangkutató Intézet figyelmét. (Magyari G.)

A helyszíni felvételek során vizmintavételekkel segítettük a hidrokémiai adatgyűjtést.

Rónaki László